

Oproep voor een COVID-19 vaccin dat snel en voor iedereen beschikbaar is, ook in arme landen

Op 18 mei gaat een wel zeer bijzondere World Health Assembly (WHA) door. Voor de eerste keer in de geschiedenis van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) vindt de algemene vergadering online plaats. De reden daarvoor is niet ver te zoeken: de COVID-19 pandemie.

Terwijl de lidstaten van de WHO zich opmaken voor de vergadering, zoeken sommigen voorzichtig naar mogelijkheden om de quarantainemaatregelen te versoepelen. Zoals Tedros Adhanom Ghebreyesus, de topman van de WHO, half maart benadrukte in een simpele boodschap moet 'testen, testen, testen' in de exitstrategie centraal staan. Toch zal dat niet volstaan. Om nieuwe besmettingsgolven te voorkomen en de gezondheidsrisico's van de pandemie volledig achter ons te laten, is een vaccin een ander belangrijk middel in de strijd tegen de pandemie.

Universiteitslaboratoria en bedrijven spannen zich volop in om een vaccin te ontwikkelen en medicijnen te onderzoeken voor de behandeling van COVID-19 patiënten. Ondertussen worden meer dan 70 potentiële vaccins onderzocht en zitten er 5 in de klinische fase. Hoe meer pogingen worden ondernomen om een werkzaam vaccin te ontwikkelen, hoe groter de kans dat we – ten vroegste binnen 12 tot 18 maanden – kunnen rekenen op een positieve uitkomst.

De ontwikkeling van het vaccin kent echter ook een minder positieve kant. Er is op dit moment namelijk geen enkele garantie dat het vaccin voor iedereen op de planeet beschikbaar wordt. Er bestaat een risico dat bedrijven of machtige landen de toegang monopoliseren of dat ze een ondoeltreffend vaccin op de markt proberen te brengen. De Verenigde Staten probeerden bijvoorbeeld een deal te sluiten met het Duits farmabedrijf CureVac zodat ze exclusief over de rechten van een vaccin zouden beschikken. Zelfs in de Europese Unie struikelden staten aan het begin van de crisis over elkaar om aan broodnodig medisch materiaal te geraken.

Ook grote farmaceutische bedrijven als Johnson & Johnson, GSK en Pfizer zijn in een strijd verwickeld om als eerste hun product op de markt te brengen. Van het enthousiasme en de toewijding die ze vandaag aan de dag leggen om een vaccin te commercialiseren, was voor de uitbraak van het coronavirus weinig te merken. Na eerdere uitbraken van varianten van het coronavirus, SARS (2002) en MERS (2012), hadden wetenschappers dicht bij een doorbraak gestaan. De wetenschappers botsten echter op een muur van desinteresse bij de farmagiganten. Zonder virus, geen vraag naar het vaccin en dus ook geen potentiële winst. Als rendement de belangrijkste drijfveer is, komen de noden en de gezondheid van de bevolking op de tweede plaats.

Als er geen afspraken worden gemaakt over de prijs en de beschikbaarheid van een vaccin, bestaat het gevaar dat overheden en de gezondheid van de meest kwetsbare groepen het onderspit moeten delven tegen de belangen van de farmaceutische industrie. We mogen namelijk niet vergeten dat de enorme onderzoeks- en ontwikkelingsinspanningen voor een vaccin in grote mate het resultaat zijn van private en publieke investeringen. Overheden maken miljarden vrij om de zoektocht naar een levensreddend vaccin te stimuleren. Op 4 mei haalde de Europese Unie 7,4 miljard euro op tijdens een online donorconferentie. De Belgische overheid maakt 20 miljoen euro vrij om het onderzoek te versnellen. Het is logisch dat die collectieve publieke inspanningen ten goede komen van het publieke belang.

De ontwikkeling van een effectief en universeel beschikbaar COVID-19 vaccin is een van de meest kritieke ondernemingen van onze tijd. *Business-as-usual* scenario's moeten dus aan de kant. Zonder doortastende internationale samenwerking en solidariteit komen we deze crisis niet te boven. Het is absoluut noodzakelijk dat we op globaal niveau afspraken maken over de ontwikkeling en

beschikbaarheid van een potentieel toekomstig vaccin. We vragen dat volgende punten daarbij in acht worden genomen:

1. Geef prioriteit aan multilaterale actie en internationale solidariteit

Overheden, onderzoekers en bedrijven moeten nauwgezet samenwerken met de WHO. Het stopzetten van financiële steun aan de WHO, zoals de Verenigde Staten, is ongehoord. Stuur pro-actief aan op de internationale coördinatie vanuit de WHO van het onderzoek en de ontwikkeling van een vaccin en andere essentiële medische producten. Voorkom dat machtige staten de toegang tot een vaccin monopoliseren door collectieve en publieke aanbestedingsmechanismen in te richten. Zo kan een eerlijke en globale toewijzing van een vaccin gewaarborgd worden.

2. Pool de financiering voor de ontwikkeling van een vaccin in publieke handen

Het is van groot belang dat openbare en private investeringen voor de ontwikkeling van een vaccin worden gepoold, zodat het vaccin in publieke handen terechtkomt en niet wordt beschermd door een patent dat een monopolie biedt aan de grote farmaceutische concerns.

3. Beschouw het vaccin als een mondiaal publiek goed dat patentvrij wordt ontwikkeld

Essentiële medische producten die nodig zijn om COVID-19 te testen, behandelen en vaccineren, moeten voor een betaalbare prijs aan overheden geleverd worden en gratis beschikbaar worden gemaakt aan iedereen die het nodig heeft, gezondheidspersoneel en kwetsbare groepen in het bijzonder. Overheden moeten garant staan voor de eerlijke prijszetting van behandelingen, tests, vaccins en beschermingsmateriaal. Vandaar het belang van een versterking van de sociale zekerheid. Om de toe-eigening door private actoren te voorkomen, moet worden gewerkt aan de patentvrije ontwikkeling van het medische materiaal. Overheden kunnen daarvoor een beroep doen op dwanglicenties, zoals vastgelegd in het TRIPs-akkoord van de Wereldhandelsorganisatie (WTO), en een *patent pool* onder auspiciën van de Verenigde Naties.

4. Faciliteer het delen van cruciale ontwikkelde technologieën, kennis en expertise

Wetenschap en medische innovatie ontwikkelen het snelst wanneer onderzoekers resultaten uitwisselen en delen. Ze bouwen op elkaars successen om de kennis en expertise te vergroten. Voorkom dat cruciale data en expertise worden achtergehouden en zet een platform op waar intellectuele eigendomsrechten op technologieën en *know-how* voor het publieke belang kunnen worden ingezet. Zorg er bovendien voor dat, in het licht van potentiële mutaties, stalen van het virus blijvend worden gedeeld met de internationale gemeenschap, zoals vastgelegd in het Nagoya Protocol van het Verdrag inzake de Biologische Diversiteit.

5. Zorg dat de ontwikkeling, productie en verspreiding van andere levensnoodzakelijke vaccins niet wordt vertraagd door de focus op COVID-19

Omwille van de urgentie ligt de focus van overheden, onderzoekers en bedrijven op dit moment bij de ontwikkeling van een vaccin voor COVID-19. Andere gezondheidsproblemen en de nood aan noodzakelijke medicijnen en vaccins, zoals voor de mazelen, malaria, hersenvliesontsteking en cholera, verdwijnt echter niet. Zorg dus dat de ontwikkeling van een vaccin voor COVID-19 de ontwikkeling, productie en verspreiding voor andere belangrijke producten niet vertraagt.